

سلام افلا

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز

عنوان:

« نخستین سال های حکومت داریوش اول با تکیه بر کتیبه ی بیستون »

استاد راهنما:

دکتر روزبه زرین کوب

استاد مشاور:

دکتر میرزا محمد حسنی

استاد داور:

دکتر مهرانز بهروزی

پژوهشگر:

سها زارعی

زمستان ۱۳۹۰

تقدیر و شکر

بمتم بدرقه می راه کن ای طایر قدس که دراز است ره مقصد و من نویسم فرم
پس از سپاس و شنای بی حد بر آستان صفات بی همتای احدیت که در کمال رأفت و در نهایت عظوفت
رخصت اتمام این پایان نامه را به نگارنده عطا فرموده است؛ به مصداق «من لم یسکر المخلوق لم یسکر
المخلوق» بسی شایسته است از استاد فریخته و فرزانه جناب آقای دکتر روزبه زرین کوب که با کرامتی چون
خورشید، سرزمین دل را روشنی بخشید و گلشن سرای علم و دانش را با راهنمایی های کار ساز و سازنده بارور
ساختند؛ تقدیر و شکر نمایم. و با تقدیر و شکر شایسته از استاد فریخته و فرزانه جناب آقای دکتر میرزا محمد حسینی که با
نکته های دلاویز و کفنه های بلند، صحیفه های سخن را علم پرور نمود و همواره مشاور و راهنمای نگارنده در اتمام و
احمال پایان نامه بود. همچنین از زحمات استاد عزیزم سرکار خانم دکتر مهرناز بهروزی در داوری این پایان
نامه شکر می نمایم.

پروردگارا:

نه ميتوانم موباشان را كه در راه عزت من سفيد شد، سياه كنم و نه براي دستهاي پينه بسته شان كه شمره
تلاش براي افتخار من است، مرهمي دارم. پس توفيقم ده كه هر خطه شكر گزارشان باشم و ثابته
هاي عمرم را در عصاي دست بوشان بگذرانم.

تقديم به ...

پر دم كه عالمانه به من آموخت تا چگونه در عرصه زندگي، ايسادگي را تجربه نمايم ...

مادم، دريائي بي گران فداكاري و عشق كه وجودم براي هم رنج بود و وجودش براي هم مهر ...

خواهرانم تارا و صبا كه سايه مهربانشان سايه ساز زندگيم مي باشد و وجودشان شادي بخش و صفانشان
مايه آرامش من است ...

چکیده :

کتیبه ی بیستون بزرگترین و مهمترین سند تاریخی زمان داریوش است چرا که ، وقایع را از زبان خود او بازگو می کند . این کتیبه شرح پیروزی داریوش اول بر گوماته ی مغ و به بند کشیدن یاغیان را نشان می دهد ؛ سپس داریوش در ابتدای کتیبه ، خود و خاندان هخامنشی را معرفی می کند و پس از آن به شرح چگونگی اعاده ی پادشاهی به هخامنشیان ، مرگ کمبوجیه و طغیان گوماته ی مغ و کشته شدن او ، شورش و طغیان در بسیاری از سرزمین ها و سرکوبی آن ها ، اعاده ی دوباره ی بسیاری که از فرمان برداری سرباز زده بودند و پیروزی هایی که در ۱۹ نبرد نصیب او شده و چگونگی استقرار آرامش و امنیت در شاهنشاهی پهناور می پردازد و همچنین نام کسانی که در غلبه بر گوماته ی مغ از داریوش پشتیبانی کردند و اشاره به انتشار کتیبه در سراسر قلمرو به خط میخی و سه زبان (فارسی باستان ، بابلی ، ایلامی) از دیگر موارد حائز اهمیت است .

رویدادهای یاد شده در سنگ نبشته ی بیستون ، به ترتیب زمانی آورده شده اند . البته با پذیرش این نکته که همه ی رویدادها ، آن گونه که داریوش اول خود در پنج جای یاد کرده فقط در یک سال رخ داده است . برخی از تاریخ نویسان در این نکته اصرار دارند که داریوش غاصب و دروغگو بوده است . برخی دیگر از وی دفاع می کنند که بازگرداننده ی تخت شاهی به خاندان هخامنشی بود . در این زمینه هم کتیبه های همزمان داریوش و هم نوشته های یونانیان باستان در دست است . ولی آیا این منابع راست می گویند ؟ در هر صورت داستان گوماته ی مغ و به قدرت رسیدن داریوش یکی از مهمترین داستان ها و پرشورترین غوغاهای تاریخ باستان است .

می توان گفت که داریوش اول توانسته در طول یک سال ، شورشیان سراسر قلمرو شاهنشاهی خود را ، در نوزده جنگ سرکوب کند . او درباره ی موضوع گوماته ی مغ دروغ نگفته ولی می توان گفت که تمام حقیقت را نیز نگفته است و شورش های صورت گرفته در این یک سال ، بیشتر به علل سیاسی و تمایل به استقلال طلبی این ملل بوده است که از دوره ی کورش تحت تابعیت هخامنشیان بوده اند .

واژگان کلیدی :

داریوش اول ، کتیبه ی بیستون ، هخامنشیان ، گوماته ، شورش

فهرست مطالب

فصل اول.....	۱
۱-۱ مقدمه.....	۲
۱-۲ بیان مسئله.....	۲
۱-۳ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه ی انتخاب آن.....	۳
۱-۴ ادبیات (پیشینه ی تحقیق).....	۴
۱-۵ هدف و اهمیت تحقیق.....	۱۰
۱-۶ سؤالات یا فرضیه های تحقیق.....	۱۱
۱-۷ روش تحقیق و جمع آوری داده ها.....	۱۱
۱-۸ موانع تحقیق.....	۱۲
۱-۹ سازمان تحقیق.....	۱۲
۱-۱۰ نقد و بررسی منابع.....	۱۳
۱-۱۱ روش تجزیه و تحلیل داده ها.....	۱۴
فصل دوم.....	۱۶
۲-۱ کارنامه و نقش برجسته ی داریوش یکم در کتیبه ی بیستون.....	۱۷
۲-۲ بررسی و مقایسه ی تفاوت ها و شباهت های دو کتیبه ی آنوبانی نی و داریوش در بیستون.....	۲۳
۲-۳ نگاه تاریخی.....	۲۴

- ۲-۴ بررسی پیشینه ی زبان فارسی باستان..... ۲۹
- ۲-۵ معرفی کتیبه بیستون..... ۳۶
- ۲-۶ از گمانه زنی ها تا کشف واقعیت های بیستون..... ۴۳
- ۲-۷ جزئیات نقش برجسته و کتیبه بیستون..... ۴۹
- ۲-۸ بیستون در منابع یونانی و شرقی..... ۵۵
- ۲-۹ بیستون از دیدگاه سیاحان خارجی..... ۶۰
- فصل سوم..... ۶۴
- ۳-۱ راه داریوش برای رسیدن به قدرت..... ۶۵
- ۳-۲ مقایسه ی روایت کتیبه ی بیستون با روایت هرودوت و کتزیاس..... ۷۵
- ۳-۳ سیاست گوماته..... ۸۶
- ۳-۴ نوزده نبرد در یک سال..... ۹۴
- ۳-۵ حمله به سرزمین سکاها..... ۱۱۰
- ۳-۶ جنبه ی سیاسی شورش ها..... ۱۲۲
- ۳-۷ بررسی منابع درباره ی چگونگی قیام گوماته ی مغ..... ۱۲۶
- ۳-۸ اسامی یاران داریوش در برانداختن گوماته ی مغ در کتیبه ی بیستون..... ۱۳۱
- ۳-۹ اسامی یاغیان در کتیبه ی بیستون..... ۱۳۲
- ۳-۱۰ گاه شماری پارسی و « یک سال » داریوش..... ۱۳۳

۱۳۶.....	۳-۱۱ کارهای داریوش اول.....
۱۳۹.....	۳-۱۲ وسعت ممالک ایران در زمان داریوش.....
۱۴۲.....	۳-۱۳ مطالب مهم و برجسته ی کتیبه ی بیستون به اختصار.....
۱۴۶.....	فصل چهارم.....
۱۴۷.....	۴-۱ بررسی نظرات مخالف و موافق داریوش اول.....
۱۶۴.....	فصل پنجم.....
۱۶۵.....	۵-۱ نتیجه گیری.....
۱۶۷.....	پیوست ها.....
۱۶۸.....	۶-۱ متن کامل کتیبه ی بیستون.....
۱۸۲.....	۶-۲ جدول گاهشماری ایران در دوره ی هخامنشیان.....
۱۸۴.....	فهرست تصاویر.....
۱۹۴.....	کتابنامه.....

فصل اول

۱-۱ مقدمه

کتیبه ی بیستون یکی از مهمترین منابع تاریخ ایران باستان است و به ما این امکان را می دهد که بتوانیم اخبار هرودوت و سایر مؤلفان باستانی را درباره ی تاریخ باستان ایران تصحیح و یا تکمیل کنیم . علاوه بر آن این کتیبه ، یکی از آثار مهم زبان فارسی باستان است . یعنی زبان مکالمه ی ایرانیانی که تقریباً از نیمه ی قرن ۷ ق.م در پارس می زیستند . کشف رمز خواندن کتیبه ی بیستون ، موجب آگاهی از زبان فارسی باستان شده و این اطلاعات در پیشبرد مطالعه و بررسی زبان های هند و اروپایی نقش مهمی را ایفا کرد .

کتیبه ی بیستون ، کلید کشف معمای ادبیات غنی آشور و بابل به خط میخی و همچنین خط ایلامی بود . این کتیبه کشف رمز خواندن سیستم خطوط میخی اورورات و سومر و کاپادوکیه و میتانی و هیتانی را نیز فراهم نمود . تاریخ نشان داده است که قبل از کشف ، رمز خواندن خط میخی ایرانی هیچ گونه معمایی مربوط به خطوط میخی دیگر قابل حل نبود ، زیرا آن ها از لحاظ ترکیب مشکل تر هستند .

کتیبه ی بیستون بزرگترین و مهمترین سند تاریخی زمان داریوش است چرا که ، وقایع را از زبان خود او بازگو می کند و بدون هیچ تحریفی به دست ما رسیده است . اهمیت دیگر این کتیبه از لحاظ تاریخی این است که بزرگترین کتیبه زبان فارسی باستان است که به استناد آن ، وسعت جغرافیایی ایران زمان داریوش ، نام قدیمی مکان های جغرافیایی کنونی ، ماه ها ، اشخاص و اقوام همسایه ی ایران را در آن زمان می توان شناسایی کرد .

۲-۱ بیان مسئله

در این پژوهش تحقیق درباره ی مسائل مهم روزگار داریوش اول هخامنشی در نخستین سال های قدرت یابی او و به ویژه چگونگی به قدرت رسیدن داریوش به روایت کتیبه ی بیستون مورد نظر است . از آن جا که این کتیبه یکی از مهمترین اسناد دوران هخامنشی است و شامل رویدادهای مهم سیاسی اوایل عصر داریوش است ، حائز اهمیت به سزایی است و می تواند بسیاری از مسائل نخستین سال های حکومت داریوش اول را روشن سازد . نکات اصلی این کتیبه که می توان آن ها را مورد بررسی قرار داد به این صورت است :

این کتیبه شرح پیروزی داریوش اول بر گوماته ی مغ و به بند کشیدن یاغیان را نشان می دهد . داریوش در ابتدا خود و خاندان هخامنشی را معرفی می کند و سپس به شرح چگونگی اعاده ی پادشاهی به هخامنشیان ، مرگ کمبوجیه و طغیان گوماته ی مغ و کشته شدن او ، شورش و طغیان در بسیاری از سرزمین ها و سرکوبی آن ها ، اعاده ی دوباره ی بسیاری که از فرمان برداری سرباز زده بودند و پیروزی هایی که در ۱۹ نبرد نصیب او شده ، از جمله پیروزی مهم و دشوار او بر سکاها ی تیزخود و چگونگی استقرار آرامش و امنیت در شاهنشاهی پهناور می پردازد و همچنین نام کسانی که در غلبه بر گوماته ی مغ از داریوش پشتیبانی کردند و اشاره به انتشار کتیبه در سراسر قلمرو به خط میخی و سه زبان (فارسی باستان ، بابلی ، ایلامی) از دیگر موارد حائز اهمیت است . همچنین این کتیبه کلید کشف رمز کلیه ی خطوط میخی گردید و به دلیل نبود اطلاعات و منبع موثق درباره ی نخستین سال های حکومت داریوش اول می توان این کتیبه را نوعی تاریخ نگاری مکتوب به حساب آورد .

در این پایان نامه کوشش بر این است تا رویدادهای یاد شده در سنگ نبشته ی بیستون ، به ترتیب زمانی آورده شود . با پذیرش این که همه ی رویدادها ، آن گونه که داریوش اول خود در پنج جای یاد کرده فقط در یک سال رخ داده است . برخی از تاریخ نویسان در این نکته اصرار دارند که داریوش ، غاصب و دروغگو بوده است . برخی دیگر از او دفاع می کنند که بازگرداننده ی تخت شاهی به خاندان هخامنشی بود . در این زمینه هم کتیبه های همزمان داریوش و هم نوشته های یونانیان و رومیان باستان در دست است . ولی آیا این منابع راست می گویند ؟ در هر صورت داستان گوماته ی مغ و به قدرت رسیدن داریوش یکی از مهمترین داستان ها و پرشورترین غوغاهای تاریخ باستان است .

۱-۳ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه ی انتخاب آن

کتیبه ی بیستون طولانی ترین کتیبه ی فارسی باستان در جهان است ، که می توان اطلاعات مفیدی درباره ی وسعت شاهنشاهی داریوش ، اسامی کهن ، مکان های جغرافیایی و وقایع تاریخی اوایل زمامداری داریوش اول را از آن استخراج نمود . بدون شک این کتیبه معتبرترین سند تاریخی زمان داریوش اول است که

بدون هیچ تحریفی به ما رسیده است ، زیرا بیانگر وقایعی است که در آغاز حکومت داریوش رخ داده و تا حدودی سرنوشت فرزندان کورش را روایت می کند و آشفتگی های ناشی از جنگ طولانی دوران کمبوجیه ، تلاش برای اصلاح موقعیت سیاسی و سرکوب شورش های برپا شده توسط یک حکومت مقتدر را به نمایش می گذارد .

کتیبه ی بیستون ، به فرمان داریوش اول ، شاهنشاه هخامنشی و پس از پیروزی قطعی او بر گوماته ی مغ (بردیه ی دروغین) ، و احتمالاً موفقیت در نبردی در ناحیه ی نسیایه در ماد ، واقع در نزدیکی کوه بیستون ، و نیز قلع و قمع شورشیان دیگر و استقرار آرامش در کشور کنده شده است .

بنابراین لازم است با تحقیق و بررسی درباره ی این کتیبه از نظر تاریخی و سیاسی و همچنین بررسی نظرات مخالف و موافق درباره ی حکومت داریوش اول و نحوه ی حکمرانی او و سایر نکات این کتیبه ، به بررسی نخستین سال های حکومت داریوش اول به ویژه از نظر سیاسی پرداخته شود .

۱-۴ ادبیات تحقیق (پیشینه ی تحقیق)

بیستون هم در دوران تاریخی و هم در دوران اسلامی ، کنار جاده ای کاروان رو بوده است . بنابراین آثار زیادی از دوره های مختلف و در طی سده های متمادی در بیستون ساخته شده است . اکثر مسافرانی که از این منطقه عبور می کردند و درباره ی آثار بیستون مطالبی انگاشته اند ، مورخین ، جغرافی دانان و سیاحان بوده اند .

مورخان قدیم ، ایرانی و عرب در نوشته های خود از بیستون یاد کرده اند و برخی از آثار این محل را توصیف کرده اند . البته بیشتر آن ها به نقش برجسته و آثار به جای مانده از دوره ی ساسانی توجه کرده اند . در این میان افرادی مانند ابن حوقل ، ابن رسته ، ابن فقیه ، مقدسی و یاقوت حموی درباره ی کوه بیستون و آثار حکاکی شده در این کتیبه مطالبی نوشته اند که در این تحقیق به آن ها پرداخته می شود .

۱-۴-۱ محمد بنعلی بن حوقل (معروف به ابن حوقل) :

جغرافی‌دان قرن چهارم هجری قمری است که در شهر نصیبین بدنیا آمد و در بغداد زندگی کرد . وی برای نوشتن کتب خود بر پایه مشاهداتش سفری را آغاز کرد. وی در طی این مسیر از شمال آفریقا به اسپانیا رفت و بعد از مرزهای جنوبی صحرا به مصر و مناطق شمالی قلمرو مسلمانان و آذربایجان و ارمنستان رفته است .

وی مسافرت خود را به طرف شبه جزیره عربستان و عراق و خوزستان و فارس ادامه داده است و در ۳۵۸ ه.ق به خوارزم و ماوراءالنهر رسیده است. اما بعد از آن مسیر مسافرت او گم شده است و اطلاعی در مورد ادامه مسیر وی در دست نیست. از آثار وی می‌توان به کتابی اشاره نمود که وی در مورد سیسیل نوشته است که مفقود گشته است و کتابی نیز در مورد قلمرو مسلمانان و با اقتباس از کتاب استخری و به نام «مسالک و الممالک» یا «صورة الارض» نگارش کرده است. ابن حوقل را تنها جغرافی‌دان مسلمان دانسته‌اند که از آثارش طرحی روشن ارائه کرده است. او در کتاب مسالک و ممالک به کوه بیستون و آثار باستانی موجود در آن اشاره کرده است و نقش برجسته ی داریوش را معلمی در حال تنبیه شاگردانش دانسته است .

۱-۴-۲ احمد بن رسته :

یکی از مکتشفان و گیاتاشناسان بزرگ جهان بود که در سده ده میلادی زاده شد. ابن رسته ایرانی و زاده منطقه رُسته اصفهان بود .

او در سال ۲۱۰ ه.ق نگارش کتابی به نام «الاعلاق النفسیه» را که در نوع خود دائره المعارفی بزرگ به شمار می‌رفت، آغاز نمود. این کتاب مشتمل بر هفت مجلد بوده است که اینک مجلد هفتم آن بر جای مانده است. این مجلد درباره جغرافیای ایران ، عربستان ، یمن ، آفریقای شمالی ، اسپانیا ، آسیای صغیر ، روسیه ، ترکستان و هند است و غالباً اطلاعاتی را درباره حدود شهرها و خصوصیات مردم هر ناحیه و احیاناً سابقه تاریخی آن به دست می‌دهد . او در اثر خود اشاره ای گذرا به آثار باستانی دوره ی ساسانی کوه بیستون دارد .

۱-۴-۳ / ابن فقیه (ابوبکر (یا ابوعبدالله) شهاب‌الدین احمد بن محمد بن اسحاق بن ابراهیم اخباری

همدانی معروف به ابن فقیه همدانی) :

مورخ و جغرافیدان ایرانی است. (۲۵۵ ه.ق - ۳۳۰ یا ۳۴۰ ه.ق) اخبار البلدان در مورد جغرافیاست. در سال ۲۹۰ هجری قمری نوشته شده و نزدیک هزار ورقه است و آنرا از کتب دیگران مخصوصاً جیهانی گرفته است و مورد استفاده جغرافی نویسان قرون بعد مانند یاقوت و مقدسی و دیگران واقع شده است.

۱-۴-۴ / مقدسی (ابوعبدالله محمد بن احمد) :

یکی دیگر از جهانگردان مسلمان است. (متولد ۳۳۶-۳۸۰/۵۴۷-۹۹۰). در فلسطین به دنیا آمد و مسافرت‌های فراوانی داشت. وی به بیش تر سرزمین‌های اسلامی سفر کرده است. کتاب او «احسن التقاسیم فی معرفه الاقالیم» نام دارد. او نیز همانند سایر مورخان و سیاحان سده های نخست سلامی اشاره ای گذرا به آثار کوه بیستون به خصوص آثار دوره ی ساسانی دارد.

۱-۴-۵ / یاقوت حموی (شهاب‌الدین ابی عبدالله یاقوت بن عبدالله الحموی الرومی البغدادی) :

متولد ۵۷۴ ه.ق. وی جغرافی‌دان و تاریخ‌نویس مشهور قرن هفتم هجری قمری است. وی ملقب به «الشیخ الامام» است.

کتاب او معجم البلدان نام دارد و در شناسایی شهرها و دهکده‌ها در هر سرزمین و گفتگو از جایگاه‌های ویران و آباد و دیگر بحث‌های جغرافیایی. یاقوت این کتاب را در بیستم ماه صفر سال ۶۲۱ هجری قمری در ثغر حلب به پایان رسانیده و آن را به کتابخانه‌ی امام الفضلاء و سید الوزراء جمال‌الدین قفطی، وزیر حلب، اهدا کرده است. کتاب مزبور به اهتمام وستنفلد در شش جلد بزرگ چاپ شده، و جلد ششم آن مشتمل بر فهرست نام‌های کسان و قبایل است و بیش از ۱۲ هزار نام در این فهرست آمده است. خاورشناس مزبور آن

را در لایپزیک چاپ کرده است (۱۸۶۶ میلادی) حموی نیز مانند سایر مورخان اسلامی به آثار باستانی کوه بیستون اشاره کرده است .

در این میان ، اروپائینی که به این آثار ، مخصوصاً به یادمان داریوش برای اولین بار توجه کرده اند ؛ به نوعی پایه گذار مطالعه های پژوهشی در بیستون به شمار می آیند ، چرا که این فعالیت ها آغازگر تلاش هایی برای خواندن خط میخی شد و در نهایت ، کوشش های هنری راولینسون منجر به کشف رمز خطوط میخی فارسی باستان ، ایلامی ، اکدی و سایر خطوط میخی در بیستون و دیگر نقاط شد .

همان طوری که می دانیم تحقیقات و کتاب های چاپ شده و همچنین ، پایان نامه های دیگران به عنوان آگاهی از سوابق کار ، لازمه ی هر تحقیق است . در مورد هخامنشیان تحقیقات بسیاری صورت گرفته است که می توان گفت موثق ترین آن ها عبارت است از : تاریخ امپراطوری هخامنشیان ، نوشته ی پی یر بریان که حاوی اطلاعات ارزنده ای در زمینه ی تاریخ هخامنشی می باشد . کسانی چون اُستد ، بریان ، داندامایف و غیره ، نیز تحقیقاتی درباره ی حکومت داریوش اول داشته اند . در داخل ایران افرادی همچون پیرنیا ، زرین کوب و غیره در این باره آثاری از خود بر جای گذاشته اند . ولی اکثر آنان این دوره را به طور کلی مورد بررسی قرار دادند اما هیچ یک از این آثار صرفاً به بررسی مطالب کتیبه ی بیستون به صورت یکپارچه و جامع نپرداخته است . در این پایان نامه به بررسی نظرات آن ها به عنوان مخالف و موافق گفته ی داریوش در کتیبه ی بیستون پرداخته می شود . در این جا به بررسی کلی برخی از این آثار می پردازیم :

۱-۴-۶ تاریخ امپراطوری هخامنشیان :

این کتاب اثری است دو جلدی نوشته ی پی یر بریان با پژوهشی گسترده درباره ی تاریخ شاهنشاهی هخامنشیان و ابعاد گوناگون اجتماعی ، فرهنگی ، اقتصادی و دینی آن . جلد اول این کتاب از سه بخش و دوازده فصل تشکیل شده است که از ابتدای تاریخ پارس (قبل از تشکیل شاهنشاهی) تا انتهای پادشاهی داریوش را در بر دارد و تمام کشور گشایی ها ، شورش ها و نیز مسائل اجتماعی ، اقتصادی و فرهنگی را شامل می شود . جلد دوم این کتاب از آغاز پادشاهی خشایارشا تا سقوط این سلسله است . این کتاب دارای مطالب

بسیار ارزنده و کاملی درباره ی تاریخ هخامنشیان است و نگارنده از این کتاب به ویژه جلد اول در قسمت های مختلف این پژوهش ، بسیار استفاده کرده است .

۱-۴-۷ تاریخ شاهنشاهی هخامنشی :

این کتاب نوشته ی آلبرت تن آیک آمستد خاور شناس برجسته ی آمریکایی و مورخ و متخصص در تاریخ هخامنشی و آشور است . می توان گفت که این کتاب مهمترین اثر آمستد است که بررسی مسائل سیاسی ، فرهنگی ، اجتماعی و اقتصادی دوره ی تاریخی هخامنشیان می پردازد . او در ابتدا به خاستگاه ایرانیان و در پی آن به معرفی منابع در ارتباط با تاریخ پادشاهان هخامنشی پرداخته است . آن گاه به تفصیل به شیوه ی حکمرانی کورش هخامنشی پرداخته و کردارها و رفتارهای وی را بیان می کند ، همچنین چگونگی غصب تخت پادشاهی به دست یکی از مغان و وقایع رویدادهای مرتبط با آن را بازگو می کند . حکمرانی داریوش و کشورگشایی های او و چگونگی تقسیمات کشوری از دیگر مطالبی است که در ادامه می آید . لشکر کشی خشایارشا و سرانجام پادشاهان دیگر هخامنشی و همچنین بررسی و معرفی دین کهن ایرانیان از مباحثی است که در کتاب به تفصیل از آن سخن رفته است . آمستد اولین کسی است که می گوید داریوش برای مشروعیت بخشیدن به حکومت خود ، بردیه ی واقعی را به قتل رسانده است و ماجرای گوماته ی مغ را برای مشروعیت بخشیدن به حکومت خویش ساخته است .

۱-۴-۸/ ایران در دوره ی نخستین پادشاهان هخامنشی :

این کتاب توسط م. داندامایف تألیف شده است و شامل بررسی و تحقیق پیرامون حوادث مندرج در کتیبه ی بیستون است . این کتاب دو بخش دارد که نویسنده در بخش اول به کیفیت کتیبه ی بیستون به عنوان یک منبع تاریخی پرداخته و در بخش دوم به اغتشاش بردیه و مبارزه ی مذهبی در ایران زمان داریوش پرداخته است . می توان گفت که داندامایف نظر داریوش اول را مبنی بر قیام گوماته ی مغ و ادعای او قبول ندارد و در این کتاب داریوش را دروغ گو می خواند که در فصل چهارم (بررسی نظرات مخالفان و موافقان داریوش) به آن پرداخته می شود .

۱-۴-۹ تاریخ ایران باستان :

این کتاب نوشته ی حسن پیرنیا ملقب به مشیرالدوله است . این کتاب مهمترین اثر اوست و در سه جلد نگارش شده است . پیرنیا در این کتاب به شیوه ی علمی و بر اساس مستندات و کشفیات باستان شناسی به شرح وقایع ایران پیش از اسلام پرداخته است . چون در نگارش این کتاب از منابع دست اول استفاده شده کتابی معتبر محسوب می شود . در این پایان نامه از جلد یک و دو این کتاب که درباره ی سرگذشت ایران در عصر ماد و هخامنشی تا پایان عصر خشایارشااست ، استفاده شده است .

۱-۴-۱۰ تاریخ مردم ایران :

این کتاب اثر دکتر عبدالحسین زرین کوب می باشد و به تاریخ ایران پیش از اسلام مربوط است . در این کتاب نویسنده به توضیح تاریخ ایران از دوران اساطیری تا تاریخی می پردازد . دکتر زرین کوب از جمله مورخان طرفدار راست گویی داریوش است و معتقد است که داریوش در کتیبه ی بیستون حقیقت را گفته و به حق ، شاهنشاهی ایران را در اختیار گرفته است که در بررسی نظرات موافقان و مخالفان داریوش به تفصیل به بررسی آن پرداخته خواهد شد .

همچنین نگارنده با مراجعه به آرشیو پایان نامه های دانشگاه های کشور (به خصوص دانشگاه آزاد) و با مطالعه ی آنها به پایان نامه ای که قبلاً با عنوان (نخستین سال های حکومت داریوش اول با تکیه بر کتیبه ی بیستون) بوده باشد و یا به صورت اخص به این موضوع پرداخته باشد مواجه نگردیده ، اما در این میان با پایان نامه هایی مرتبط با این موضوع مواجه شد که عبارتند از :

پایان نامه ای با عنوان بیستون در دوره ی ساسانی بر مبنای شواهد و مدارک جدید باستان شناسی که به بررسی آثار باستانی کوه بیستون به ویژه آثار دوره ی ساسانی پرداخته است و در نهایت به جمع بندی این آثار و تحلیل شیوه های باستان شناسانه ی آن ها پرداخته است. همچنین پایان نامه ی دیگری تحت عنوان نحوه ی اداره ی ممالک تابعه در دوره ی داریوش اول که در آن به بررسی نحوه ی حکومت داریوش اول و کارهای

انجام گرفته توسط او ، تقسیمات کشوری ، جاده ی شاهی ، پست برید و جنگ ها و تصرفات او پرداخته است

۱-۵ هدف و اهمیت تحقیق

کتیبه ی بیستون ، یکی از مهمترین سندهای تاریخی به جای مانده از دوران هخامنشیان است ، که باید از نظر جغرافیایی و تاریخ سیاسی و همچنین علت نگارش مورد بررسی قرار گیرد . با بررسی این کتیبه می توان اوضاع سیاسی نخستین سال های حکومت داریوش اول را ، که سراسر آشوب و طغیان و درگیری بوده است را تا حدودی روشن ساخت و همچنین تأثیرات قیام گوماته در پدید آمدن این شورش ها و پیامدهای ناشی از این قیام را مورد بررسی قرار داد . با توجه به این مسائل و به دلیل نبود منابع مکتوب و اطلاعات موثق درباره ی این سال ها ، از این کتیبه می توان به عنوان تاریخ مکتوب دوران داریوش اول یاد کرد و با در نظر گرفتن این مسئله می توان به اهمیت تحقیق پیرامون کتیبه بیستون پی برد . بررسی و مقایسه ی مطالب این کتیبه در سه زبان (فارسی باستان ، بابلی ، ایلامی) حائز اهمیت به سزایی است ، چرا که کشف رمز خواندن این خطوط سرآغاز کشف رموز سایر خطوط میخی باستانی شد . بنابراین لازم است با تحقیق و بررسی درباره ی این کتیبه، چه از نظر تاریخی و چه از نظر سیاسی و چه از نظر زبان شناختی و همچنین با بررسی نظرات موافق و مخالف درباره ی حکومت داریوش اول به بررسی نخستین سال های حکومت داریوش پرداخته شود .

۱-۶ سؤالات تحقیق و فرضیه

سؤال اصلی :

- رویدادهای نخستین سال های حکومت داریوش اول بر پایه ی متون قدیمی ، به ویژه کتیبه ی بیستون چه عللی داشت و چه پیامدهایی را سبب شد ؟

سؤالات فرعی :

- نحوه ی قدرت یابی داریوش اول بر اساس کتیبه ی بیستون چگونه بوده است ؟
- مهمترین رویدادهای نخستین سال های حکومت داریوش اول چه بود ؟
- علل و زمینه های وقوع این رویدادها چه بوده است ؟
- علت شورش ها چه بوده و شورشیان بر ضد داریوش چه کسانی بوده اند ؟
- نحوه ی برخورد داریوش با شورشیان و سرکوب شورش ها چگونه بوده است ؟
- درباره ی این رویدادها بر پایه ی کتیبه ی بیستون نظر موافقان و مخالفان چیست ؟

فرضیه :

داریوش توانسته در طول یک سال ، شورشیان سراسر قلمرو شاهنشاهی خود را در نوزده جنگ سرکوب کند . او درباره ی موضوع گوماته ی مغ دروغ نگفته ولی می توان گفت که تمام حقیقت را نیز نگفته است و شورش های صورت گرفته در این یک سال ، بیشتر به علل سیاسی و تمایل به استقلال طلبی این ملل بوده است که از دوره ی کورش تحت تابعیت هخامنشیان بوده اند .

۱-۷ روش تحقیق و جمع آوری داده ها

روش تحقیق در این پایان نامه به صورت توصیفی و تحلیلی است. گرد آوری منابع و مآخذ به روش کتابخانه ای و رجوع به منابع معتبر و استخراج مطالب از متون و منابع و سپس فیش برداری و در نهایت تحریر اولیه بوده است. پس از طی این مرحله، مرحله ی پالایش و تصفیه و تحریر نهایی صورت گرفته است. همچنین تجزیه و تحلیل اطلاعات با نقد و بررسی متون و منابع دسته اول و مقایسه ی اطلاعات تاریخی مربوط به موضوع با دستاوردهای جدید تاریخی و باستان شناسی صورت گرفته است.

۸-۱ موانع تحقیق

مهمترین مانع در به انجام رساندن این تحقیق، نبود اطلاعات و منابع موثق و کافی درباره ی این موضوع است. مهمترین منبع برای روشن سازی نخستین سال های حکومت داریوش اول خود کتیبه ی بیستون است که به اختصار فقط به سرکوب شورش ها در آن پرداخته شده است. منابع یونانی نیز محتوی گزارش هایی در این زمینه است ولی این گزارش ها همواره زیر نفوذ نوع روابط میان اقوام شرق و غرب در زمان های گوناگون قرار دارد و در نتیجه عاری از بی طرفی است.

همین کمبود منبع باعث شده است که یکی از درخشان ترین دوران تاریخ باستان ایران، در هاله ای از ابهام قرار بگیرد. بنابراین پژوهشگر تمام سعی خود را برای استفاده از منابع معتبر، برای به انجام رساندن این پایان نامه نموده است.

۹-۱ سازمان تحقیق

این رساله تحت عنوان «*نخستین سال های حکومت داریوش اول با تکیه بر کتیبه ی بیستون*» شامل

«*پنج*» فصل است:

- فصل اول کلیات
- فصل دوم پیشینه ی تحقیق
- فصل سوم بررسی نحوه به حکومت رسیدن داریوش اول
- فصل چهارم بررسی نظرات موافقان و مخالفان داریوش اول